

Pravidla buddhistických mnichů

Bhikkhu Gavésakó

© Verze 1.2 (16.7.2002)

OBSAH

Část I.

Úvod
Dhamma a disciplína
Pátimokkha
Vstup do mnišské obce
Postavení a možnosti žen
Období dešťů
Adaptace a modernizace

Část II.

(1) Neubližování
(2) Správná řeč
(3) Správné živobytí
(4) Vztahy k ženám
(5) Materiální potřeby
Roucho
Almužní jídlo
Léky
Přístřeší
Peníze

Literatura
Zkratky

„Účelem Dhammy je zanechávat lpění na věcech;
účelem vinaje je věci pevně držet.“

Adžán Čá

ČÁST I.

Úvod

Buddha, Dhamma, Saṅgha: to jsou takzvaná „tři útočiště“ pro každého buddhistu, tři pevné body, o které se může ve svém životě opřít a které jeho život činí smysluplným. V théravádových zemích, kde dodnes přežívá buddhistická tradice, jak ji ustanovil sám Buddha ve starověké Indii, je na první pohled zřejmé, že mniši jsou nedílnou součástí společnosti a hrají v ní důležitou úlohu. Každý den lze sledovat spontánní projevy štědrosti, když laici věnují mnichům almužní jídlo, aniž by je k tomu někdo nutil, prostě jen z vlastní dobré vůle. Jsou k tomu vychováváni už od útlého věku a je to pro ně zdrojem velké radosti a duševního uspokojení. Také odtud jistě pramení ona charakteristická laskavost a dobrosrdečnost, s níž se setkáváme u obyvatel těchto zemí.

Na Západ se buddhismus začal šířit teprve poměrně nedávno, a to nejprve formou literatury, která byla většinou předmětem čistě intelektuálního zájmu učenců anebo oddechovou četbou zájemců o exotiku. Díky migraci asijských menšin do západních zemí se však i zde vytvořila příležitost k pobytu buddhistických mnichů, neboť tyto lidé chtěli přirozeně podporovat něco, co odedávna znali jako nedílnou součást své kultury. Byl tu i zájem ze strany západních lidí, kteří byli osloveni Buddhovou naukou a chtěli nalézt vnitřní klid cestou meditace.

Tyto dvě skupiny vnímají „své“ mnichy rozdílně: jedna v nich vidí představitele určitých kulturních zvyků, ceremonií apod.; druhá je vnímá jako meditační učitele, instruktory, kteří si svojí činností zajišťují živobytí. Oba tyto pohledy, ač mnohdy oprávněné chováním samotných mnichů, jsou nicméně zkresleným vnímáním smyslu života buddhistického mnicha. Tradiční vztah mezi laiky a mnichy je takový, že laici – na základě důvěry v Buddhovo učení – podporují mnichy v jejich praxi vedoucí k dosažení *nibbány* a vytvářejí jim pro tuto praxi vhodné podmínky, čímž kultivují vnitřní dobro a doufají, že jim tyto záslužné činy někdy v budoucnu rovněž umožní plně se věnovat duchovnímu snažení. Mniši jsou nositeli určitých morálních a duchovních hodnot, a jejich přítomnost ve společnosti je stálým poukazem na omezenost ryze materiálních hodnot a hledání životního naplnění touto cestou. Laici v nich vidí své duchovní rádce a mají-li zájem o meditační praxi, obracejí se na ně jako na odborníky, kteří jim díky svým zkušenostem mohou poskytnout spolehlivé vedení.

Buddhovi následovníci se tradičně dělí do čtyř skupin (*parisá*): mniši (*bhikkhu*), mnišky (*bhikkhuni*), laici (*upásaka*) a laičky (*upásiká*). Slovo *saṅgha*, ve svém původním významu, se vztahuje jen na mnišskou komunitu, která obsahuje všech osm typů ušlechtilých jedinců (*arija-puggala*) na různých stupních probuzení a může proto sloužit jako jedno ze tří útočišť. Na Západě se rozšířily různé názorové proudy odvozené od buddhismu, které snižují význam mnišského života a tvrdí, že konečného cíle Buddhovy nauky lze stejně dobře – či snad ještě lépe – dosáhnout i v laickém životě. K tomu stačí jen citovat následující výrok, jenž se často vyskytuje v původních pálijských textech a který nabývá na významu obzvláště v naší moderní době: „Život v domácnosti je stíněný a zaprášený; život v bezdomoví je jako volná obloha. Podle toho, jak chápu Dhammu vyloženou Vznešeným, není snadné žít svatý život naprosto dokonale a čistě – tak jako vyleštěná mušle – pro někoho, kdo žije v domě. Co kdybych si ostříhal vlasy a vousy, oblékl si

žluté roucho a odešel z domova do bezdomoví?“ (M. 27)

Ty, kterým jde o autentickou praxi Buddhova učení, není nutné přesvědčovat o tom, jakým požehnáním je přítomnost dobře praktikujících mnichů, kteří se zřekli smyslových rozkoší na své cestě k úplnému osvobození z koloběhu *samsáry*. Laici, kteří chtějí podporovat dočasný či trvalý pobyt mnichů na našem území, by měli být obeznámeni s pravidly, jimiž se život těchto mnichů řídí, tak aby jim mohli vytvořit vhodné podmínky k praxi. Často se lze setkat s tím, že mniši v dobré víře přijmou pozvání, aby žili a učili na určitém místě, ač si jsou vědomi toho, že budou nuceni k mnoha kompromisům, co se týče pravidel disciplíny. Doufají, že se lidé snad časem přiučí a začnou tato pravidla více respektovat, a tak zpočátku netrvají na jejich přísném dodržování. Tím se však v lidech utvrzuje jistý zvyk, který lze později jen těžko měnit, a proto je nezbytné provádět osvětu co možná nejdříve a bez obav, že to lidi odradí. Skuteční zájemci, kteří jsou ochotni nechat se poučit, v tom naopak postřehnou znak něčeho výjimečného – nejstarší živoucí mnišské tradice, která přetrvala už více než 2500 let, a to právě díky jednotě učení a disciplíny.

V tomto textu se chci především zaměřit na ty aspekty mnišské disciplíny, které se nějak dotýkají laické komunity. Existuje velké množství dalších pravidel, jež regulují život v rámci mnišské obce, ale na jejich podrobné líčení zde není prostor. Mé praktické zkušenosti v této oblasti pocházejí z prostředí klášterů thajské lesní tradice v linii Adžána Čá, kterých na Západě existuje již více než deset a žije v nich téměř stovka mnichů a mnišek převážně neasijského původu. Jde zatím o jediný takto úspěšný přenos théravadové tradice do cizího prostředí, a kolektivní poznatky získané za poslední čtvrtstoletí během procesu přizpůsobování byly často mým zdrojem při sepisování tohoto textu. Théravadová tradice, založená na pálijském kánonu, nabyla v průběhu historického vývoje v zemích jihovýchodní Asie různých vnějších znaků a charakteristik. Tam, kde se thajské zvyklosti liší od barmských či šrílanských, se na to snažím upozornit, ačkoli nejvíce mých vědomostí pochází z prostředí thajské linie.

Dhamma a disciplína

Když Buddha hovořil o svém učení, často používal výrazu *dhamma-vinaja*, „Dhamma a disciplína“. Nehlásal totiž žádnou spásnou zvěst, která by pouhým zvěstováním zázračně osvítila jeho posluchače a obrátila je na pravou víru, nýbrž praktickou stezku, která vede k „ukáznění vášně, nenávisti a zaslepenosti“ (*rágavinaja dósavinaja móhavinaja*) skrze trpělivé cvičení v etickém jednání, soustředění mysli a pronikavém porozumění. Krátce před svým konečným vyvanutím dal Buddha ctihodnému Ánandovi ponaučení, v němž říká, že pokud by si jeho žáci mysleli, že ztratili učitele, neměli by to tak chápat, neboť „ona Dhamma a disciplína, kterou jsem učil a formuloval, bude po mém odchodu vaším učitelem“ (D. 16). Na jiném místě zdůrazňuje vzájemnou provázanost těchto dvou aspektů: „S rozkladem Dhammy dochází k rozkladu disciplíny, s rozkladem disciplíny dochází k rozkladu Dhammy“ (A. V, 79). Tento vztah lze přirovnat k šálku čaje: Dhamma je jako samotný čaj, disciplína je jako nádoba, která jej přechovává. Ten, kdo chce druhým zprostředkovat Dhammu, aniž by respektoval ochranný rámec *vinaje*, se podobá čaji rozlitému po stole – málokdo jím utiší svou žízeň.

Na začátku své učitelské kariéry Buddha nemusel formulovat žádná disciplinární pravidla, neboť naprostá většina jeho žáků velmi brzy dosáhla probuzení a správné jednání pro ně bylo přirozené. Ctihodný Sáriputta jednou Buddhu vybídl, aby formuloval *pátimokkhu* (soubor pravidel), tak aby svatý život dlouho potrvál, stejně jako provázek drží pohromadě kytici květin, aby ji nerozfoval vítr. Buddha na to odvětil, že ještě nepřišel vhodný čas k formulaci *pátimokkhy*; teprve až se v mnišské komunitě projeví vlivy mentálních zákalů (*ásava*), bude nutné ustanovit pravidla disciplíny. S postupem doby Saṅgha nabývala na velikosti a těšila se rostoucí přízni laiků, což vedlo některé jedince k formám jednání, jež byly v rozporu s duchem Buddhova učení. Ten reagoval na jednotlivé incidenty a formuloval cvičební pravidla (*sikkhápada*), která se vztahovala na specifické oblasti mnišského života. Tato pravidla měla dvojí účel: 1. zajistit harmonické fungování samotné mnišské komunity; 2. ochránit důvěru laiků, na jejichž podpoře byli mniši závislí. Bylo mnoho případů, kdy se jeden mnich dopustil něčeho pohoršujícího a laici to hned

začali zobecňovat: „Jak se tihle mniši mohou takto chovat?“ Buddha hříšníka vždy pokáral a zdůraznil mu, že jako *samaṇa* – ten, který je oddán duchovnímu snažení – se musí chovat jinak.

Na jednom místě (A. VIII,53) jsou popisovány morální kvality, které jsou základem celé buddhistické praxe: „Ty vlastnosti, Gótamí, o nichž víš, že vedou k bezvášnivosti a nikoli k vášnivosti, že vedou k odpoutání a nikoli k připoutanosti, že vedou k oprošťování a nikoli k hromadění, že vedou ke skromnosti a nikoli k žádostivosti, že vedou ke spokojenosti a nikoli k nespokojenosti, že vedou k odloučenosti a nikoli ke sdružování, že vedou k energičnosti a nikoli k lenosti, že vedou k nenáročnosti a nikoli k náročnosti – o těch můžeš jednoznačně usuzovat: Toto je Dhamma, toto je disciplína, toto je Mistrovo učení.“ V jiné rozpravě (A. III,88) Buddha říká, že všechna disciplinární pravidla jsou obsažena v rámci trojího cvičení ve vyšší ctnosti (*adhisīla-sikkhá*), ve vyšší mysli (*adhičitta-sikkhá*), tj. soustředění, a ve vyšším porozumění (*adhipañña-sikkhá*). Pak dodává: „Cvičební pravidla věru nejsou nadarmo.“ Jinde zase popisuje případ mnicha, který chce meditovat o samotě a dosáhnout poznání hodného ušlechtilých, aniž by plnil cvičení v Mistrově nauce. Žádného poznání tak ale nedosáhne, neboť je kritizován druhými a trápí ho vlastní svědomí (M. 65).

Praktikující mnich si brzy uvědomí, jak důležité je mít jasné a nedvojznačné standardy jednání, které mu napomáhají v překonání starých návyků působících výčitky svědomí. Pravidla *vinaje* jsou nedílnou součástí stezky, jejímž účelem je cvičení mysli, což v první řadě vyžaduje ochotu se změnit. Mnišská komunita poskytuje vhodné prostředí k takovéto transformaci, o kterou každý její člen dobrovolně usiluje. Laici to mohou mnichům usnadnit tím, že budou mít na paměti jejich cvičební pravidla, čímž zamezí situacím, jež mohou mít neblahé důsledky jak pro praxi samotného mnicha, tak pro soužití obou komunit.

Pátimokkha

Pátimokkha je soubor 227 pravidel buddhistických mnichů (*bhikkhu*). Nalézá se v Koši disciplíny (*Vinaja-piṭaka*) pálijského kánonu, v části zvané *Suttavibhaṅga* („Rozbor textu“). U každého z pravidel je popsán incident, který zavedl příčinu k jeho formulaci, jakož i pozdější úpravy a změny daného pravidla. Všechna slova jsou pak pečlivě definována, aby nemohlo dojít k nejasnostem v interpretaci (k nimž však přesto dochází). Jsou rovněž popsány kombinace různých faktorů, jež vedou k naplnění „skutkové podstaty“ daného prohřešku. Nakonec jsou uvedeny výjimky, kdy k žádnému přestupku nedochází. V druhé části Koše disciplíny, zvané *Khandhaka* („Seskupení“), je obsažen zbývající materiál rozčleněný podle tématu, např. přijímání nových mnichů, recitace *pátimokkhy*, období dešťů, a mnoho detailů týkajících se příbytků, léků, oděvu atd. Tato část má dva hlavní oddíly, *Mahāvagga* a *Čullavagga*. Historici odhadují, že vývoj těchto textů skončil ve druhém století př.n.l., zatímco *Parivāra* („Dodatek“) – jakýsi studijní manuál – byl ke Koši disciplíny přidán o několik století později.

Přibližně každých čtrnáct dní, o úplňku a novu (dny *upósatha*), se všichni mniši žijící v daném místě musí shromáždit a jeden z nich z paměti recituje celou *pátimokkhu* v páli, což obvykle trvá asi 45 minut. Před začátkem recitace si mniši ve dvojicích vzájemně přiznají jakékoli přestupky, kterých se mohli dopustit. Jeden se druhého otáže, zda své pochybení uznává jakožto pochybení, a pak ho vybídne, aby byl v budoucnu zdrženlivější. Žijí-li pohromadě méně než čtyři mniši, musí se pouze vzájemně informovat o své čistotě (*párisuddhi*) ohledně pravidel *pátimokkhy*. Tato pravidla se dělí do osmi skupin:

- a) 4 *párádžika* (porážka)
- b) 13 *saṅghādisésa* (formální shromáždění)
- c) 2 *anijata* (neurčité)
- d) 30 *nissaggija pácittija* (odevzdání a přiznání)
- e) 92 *pácittija* (přiznání)
- f) 4 *pāṭidésanija* (oznámení)
- g) 75 *sékhija* (cvičení)
- h) 7 *adhikarāṇa-samatha* (urovnávání sporů)

Uvádí se pět hlavních typů prohřešků (*ápatti*): porážka, formální shromáždění, přiznání, oznámení a pochybení (*dukkata*). Tři z těchto skupin nepředstavují přímo prohřešky: pravidla *anijata* obsahují instrukce k posuzování pochybných případů; cvičební pravidla *sékhiya* by pouze „měla být následována“ (neúcta vůči nim je však pochybení); a *adhikaraṇa-samatha* jsou procedury k řešení sporů, obvinění a přestupků uvnitř mnišské komunity. Navíc existují tzv. hrubé prohřešky (*thullaččaja*) odvozené od porážky a formálního shromáždění, a to pro případy, kdy nedojde k úplnému naplnění jejich skutkové podstaty. Taktéž je tomu u odvozeného prohřešku za nevhodnou řeč, jenž se nazývá *dubbhāsita* (špatně vyřčené).

Prohřešky *párádžika* – sexuální styk, krádež, vražda, falešné tvrzení o svých nadobyčejných schopnostech či poznáních – jsou považovány za natolik závažné, že ten, kdo se jich dopustí, je „poražen“ a automaticky přestává být mnichem. Takovýto jedinec se už v tomto životě nemůže znovu stát mnichem. Buddha pro tyto prohřešky používá barvitá přirovnání: jako „muž se sřatou hlavou“; jako „uschlý list spadlý se stromu“; jako „uřatý palmovník“; jako „rozlomený kámen“. Na rozdíl od všech ostatních přestupků jsou tyto čtyři nenapravitelné.

Prohřešky *saṅghādisesa* jsou rovněž velmi závažné a vyžadují formální shromáždění mnišské komunity. Mnich, který se jich dopustil, je na dobu šesti dní zbaven své seniority, nesmí spát pod jednou střechou s ostatními mnichy, nemůže nikam chodit bez doprovodu dalších čtyř mnichů a každodenně musí oznamovat svůj přestupek všem mnichům žijícím v daném místě. Po odpykání této doby může být opět rehabilitován skupinou alespoň dvaceti mnichů.

Prohřešky *nissaggiya pácittija* se týkají případů, kdy mniši žádají laiky o různé předměty nevhodným způsobem, v nepřiměřeném množství, či je přechovávají příliš dlouhou dobu. Mnich musí tento přestupek přiznat a daného předmětu se vzdát, i když mu následně může být vrácen. Prohřešky *pácittija*, kterých je nejvíce, je rovněž třeba přiznat, a přestupky *pátidésanija* musí mnich předepsaným způsobem oznámit.

Při posuzování závažnosti jednotlivých prohřešků se přihlíží k následujícím pěti faktorům: předmět, vnímání, úmysl, úsilí a výsledek. Například u pravidla *párádžika* týkajícího se zabití musí být naplněno všech pět faktorů: předmětem musí být člověk; mnich ho musí vnímat jakožto živou bytost; musí mít vražedný úmysl; musí vynaložit příslušné úsilí; a onen člověk musí zemřít. Pokud je například zabit pes a nikoli člověk, jde o přestupek *pácittija*. Upustí-li mnich neúmyslně cihlu, která smrtelně zraní člověka stojící pod ním, nedopustil se žádného prohřešku. Pokud se snaží zabít, ale daného člověka pouze zraní, jedná se o přestupek *thullaččaja*. U některých pravidel však na úmyslu a vnímání nezáleží. Spí-li mnich sám v místnosti, do které vstoupí žena a ulehne tam, aniž by ho probudila, dopustil se (byť neúmyslně) prohřešku *pácittija*. Přijme-li neoznačenou obálku, která obsahuje peníze, jde o přestupek *nissaggiya pácittija*: měl by si příště dávat větší pozor a být prozíravější. Co se týče faktoru úsilí, to může mít někdy i pasivní podobu, pokud je doprovázeno mentálním souhlasem. V případě krádeže začíná úsilí už tehdy, kdy mnich vykročí směrem k vyhlédnutému předmětu: každý jeho krok je klasifikován jako *dukkata*. Pokud jím pouze pohne a nedokončí akt krádeže, jedná se o přestupek *thullaččaja*.

Mnich by si měl být při svém jednání jasně vědom všech těchto faktorů, tak aby se nedopustil žádného prohřešku. Zde se disciplína stává součástí cvičení mysli vedoucího k probuzení. Mnich musí být bdělý a pamětlivý svých cvičebních pravidel; musí neustále zkoumat charakter svých myšlenek, slov a činů; a musí být energický v následování správného jednání. Toto jsou první tři ze sedmi článků probuzení: *sati*, *dhamma-vičaja* a *virija*. V jedné rozpravě Buddha říká: „U toho, kdo má špatné jednání a postrádá ctnostné jednání, je zničen předpoklad pro nepřítomnost výčitek.“ A naopak: „U toho, kdo má správné jednání a je obdařen ctností, je splněn předpoklad pro nepřítomnost výčitek. U toho, kdo je prost výčitek, je splněn předpoklad pro radost. Tam, kde je radost, je splněn předpoklad pro nadšení ... uklidnění ... blaho ... správné soustředění ... poznání a vidění věcí tak, jak jsou ... odvrácení a bezvášnivost ... poznání a zření osvobození“ (A. X,3).

Vstup do mnišské obce

Ten, kdo chce cvičit svou mysl s pomocí Buddhovy nauky, může dobrovolně přijmout jistá

morální předsevzetí a snažit se je co možná nejlépe dodržovat. Základních pět pravidel (*pañca-síla*) zahrnuje: zdržovat se zabíjení, brání nedarovaných věcí, sexuální nevázanosti, nepravdivé řeči a požívání látek, jež vedou k nedbalosti, jako jsou alkohol a drogy. V théravadových zemích laici často formálně obnovují těchto pět etických předsevzetí v přítomnosti mnichů. Ve sváteční dny *upósatha* někteří přijímají osm pravidel (*aṭṭha-síla*), která navíc zahrnují: zdržovat se veškeré sexuální aktivity, jídla po poledni, tance, zpěvu, hudby a zábavy, používání ozdob, parfémů a přepychových pohovek. Těchto osm pravidel také dodržují tehdy, když delší dobu pobývají v klášteře. Tím se svým stylem života přibližují mnichům, což prospívá jejich meditační praxi.

V západních kláštorech založených žáky Adžána Čá se vyžaduje jednoleté zkušební období, kdy člověk nosí bílý oděv jakožto *anagárika* (thaj. *pákháo*), dodržuje osm pravidel a pomáhá mnichům s různými pracemi. Dalším krokem je vzdání se používání peněz, což tvoří základ cvičení pro novice (*sámañera*). Kdo se chce stát novicem, musí být starší patnácti let a mít souhlas svých rodičů. Mladší chlapi mohou být přijati jen tehdy, dokáží-li „rozehnat hejno vran“, čímž prokáží svou zralost a schopnost snášet obtížné podmínky. Ceremonie *pabbadždžá* znamená „odchod do bezdomoví“. Novic žije podobným životem jako mnich, následuje deset cvičebních pravidel a 75 pravidel *sékhija*, a navenek se od mnichů liší pouze tím, že nemá dvojité vnější roucho (*saṅgháti*). Na Šrí Lance zůstávají někteří muži novici i po dosažení dvaceti let, neboť jim to v mnoha ohledech usnadňuje život.

Slovo *bhikkhu* znamená doslova „ten, kdo žádá o almužnu“ (tj. žije z dobrovolných darů: mnich nesmí nikoho obtěžovat žebráním). Liší se svým postavením od mnichů jiných náboženských tradic, kteří jsou materiálně soběstační a mohou proto žít odříznuti od zbytku společnosti. Buddhistický mnich musí být v každodenním styku s laickou komunitou, což je oboustranně prospěšné a pomáhá to uchovávat duchovní zdraví společnosti.

Chce-li se muž stát mnichem, musí splňovat jisté předpoklady: musí být starší dvaceti let (počítáno od početí, nikoli od narození); nesmí být eunuch či hermafrodit; musí být dostatečně zdravý; nesmí být zadlužený či ve službách panovníka; musí mít souhlas rodičů; nesmí být uprchlý zločinec či zohavený za spáchaný zločin; nesměl spáchat otcovraždu, matkovraždu či vraždu *arahanta*; nesměl znásilnit mnišku či zlomyslně prolít krev Buddhy; nesměl se falešně vydávat mnicha; pokud byl dříve mnichem, nesměl spáchat žádný z přestupků *párádžika*; nesměl způsobit rozštěpení Saṅghy; nesměl přestoupit na jinou víru, aniž by předtím odložil roucho buddhistického mnicha. Musí být rovněž vybaven almužní miskou a trojím rouchem.

Ceremonie plného přijetí (*upasampadá*) do mnišské obce se musí odehrát ve formálně vymezeném prostoru (*símá*) za přítomnosti alespoň pěti mnichů. Pouze v údolí Gangy, kde Buddha původně žil a učil, je zapotřebí skupina deseti mnichů. Mnich, který přijímá nového kandidáta, se nazývá *upadždžhája* (instruktor) a musí mít jisté vlastnosti, které ho k tomu opravňují. Jeho seniorita nesmí být nižší deseti let. Kandidát, jenž obdrží nové pálijské jméno, je formálně „přezkoušen“ a jsou-li všichni přítomní mniši svolní, může se stát plnoprávným členem Saṅghy. Okamžitě po přijetí se mu dostane ponaučení o čtyřech životních potřebách (*nissaja*), na nichž bude od nynějška záviset jeho život: almužní jídlo, roucho z odhozených hadrů, útulek u kořene stromu, léky ze zkvašené kravské moči. Toto jsou minimální nároky buddhistického mnicha; navíc je povoleno přijímat zvláštní pozvání k jídlu, látky jakožto materiál pro roucha, různé druhy příbytků a poněkud chutnější léky. Nový mnich má být rovněž poučen o čtyřech přestupcích *párádžika*, kterých se má za každou cenu vyvarovat.

Prvních pět let se mnich nazývá *nava* či *navaka* (nováček) a musí žít „v závislosti“ (*nissaja*) na zkušeném starším mnichovi, jímž může být buď jeho *upadždžhája* anebo jiný kompetentní mnich zvaný *áčarija* (učitel, thaj. *adžán*). Ten mu poskytuje vedení v oblasti nauky a disciplíny, neboť čerstvě přijatý mnich může snadno podlehnout vlivu starých návyků a mentálních zákalů. Vztah mezi učitelem a žákem by se měl podobat vztahu otce a syna. Žák svému učiteli pomáhá s oblékáním a odkládáním roucha, s šitím, barvením a praním roucha, s koupáním, s úklidem příbytku, stará se o jeho almužní misku, podává mu vodu na pití a na umývání, léky, nápoje atd. Tento vztah je oboustranný: také učitel může svému žákovi pomoci s různými činnostmi, je-li toho zapotřebí, např. v případě nemoci.

Každý nový mnich, bez ohledu na fyzické stáří, musí takto žít pod vedením „služebně staršího“

mnicha. Výjimkou jsou případy, kdy je na cestách, je nemocen, pečuje o nemocného či medituje sám v lese a jeho praxe přináší dobré výsledky. Účelem tohoto „učňovského“ období je především zabránit neukázněným mnichům, aby si dělali, co se jim zlíbí, a tím podryvali jednotu a pověst celé Saňghy. Rovněž je to příležitost k rozvinutí dobrých charakterových vlastností, jakými jsou pokora, trpělivost, úcta k starším a moudřejším, obětavost a iniciativa.

Dalších pět let se mnich nazývá *madždžhima* (ten, který stojí uprostřed) a může být zproštěn „závislosti“, pokud je dostatečně zkušený a kompetentní. To znamená, že by měl být učený a moudrý, znát dokonale pravidla *pátimokkhy*, umět rozlišovat různé typy prohřešků a vědět, jak se lze od nich očistit. Pokud tyto vlastnosti postrádá, musí nadále žít v závislosti na zkušeném starším mnichovi. Nemůže-li najít nikoho staršího, musí požádat o vedení zkušeného mladšího mnicha. Jestliže se nezávislý mnich opakovaně dopouští hrubých prohřešků, může na něj Saňgha formálně uvalit povinnost žít opět v závislosti.

Po deseti letech se mnich nazývá *théra* (starší) a oplývá-li jistými dodatečnými vlastnostmi, může přijímat nové mnichy jakožto *upadždžhája*, může působit jako *áčarija* a poskytovat vedení mladším mnichům. Po dvaceti letech je mnich nazýván *maháthéra*. Buddhistický mnich nepřijímá žádné doživotní sliby a může tedy kdykoli odložit žluté roucho, jestliže ztratí zájem o tento způsob života. Později se znovu může stát mnichem, pokud splňuje výše zmíněné předpoklady.

Každý mnich při svém přijetí do Saňghy obdrží pálijské jméno (např. Bhikkhu Sudhíró či Sudhíró Bhikkhu), které bude nadále používat při formálních příležitostech. Thajští mniši pro neformální účely často používají své původní laické jméno ve spojení s uctivým oslovením Tan či Phra (ctihodný). Vážení a starší mniši jsou nazýváni Tan Adžán, Luang Pó či Luang Pú. Kromě toho existuje množství titulů, jež významným mnichům uděluje panovník či vláda dané země: v Thajsku např. Phra Khrú, Čao Khun či Somdet. Na Šrí Lance a v Barmě mniši obvykle před svým jménem uvádějí místo svého původu. Rovněž upřednostňují koncovku -a místo -ó (tj. vokativ před nominativem, např. Sudhíra). V případě barmských mnichů se používá uctivého oslovení U, Ašin nebo Sajadó (učitel). Univerzálně použitelným oslovením pro jakéhokoli mnicha je pálijské Bhanté.

Postavení a možnosti žen

Šest let po založení komunity mnichů (*bhikkhu-saňgha*) vznikla rovněž komunita buddhistických mnišek (*bhikkhuní-saňgha*). [Viz Nárada Mahá Théra, *Buddha a jeho učení*, Votobia 1998, str. 114-9.] Mnišky měly svoji vlastní *pátimokkhu*, která obsahovala 311 cvičebních pravidel, z nichž mnohá se shodují s pravidly pro mnichy. Na Šrí Lance žily mnišky v městských kláštorech pod patronací panovníka, což mohlo přispět k jejich zániku v důsledku ničivé invaze z jižní Indie v 11. století. V Barmě přežívaly komunity mnišek až do 13. století. Jelikož neexistuje žádný formální mechanismus, jak obnovit dávno zaniklý řád *bhikkhuní* v rámci théravádové školy, snaží se některé skupiny téhož dosáhnout s pomocí čínských a korejských mahájánových mnišek, jejichž linie původně pochází ze Šrí Lanky. Většina mnichů tomu však stále není nakloněna, neboť mahájánová nauka a praxe se podle nich natolik odchytila od původního učení, že není možné uznat tuto linii za neporušenou a čistou. Kromě toho existují potíže s praktickou aplikací některých pravidel *bhikkhuní-pátimokkhy*, která již ztratila své původní opodstatnění, jež bylo závislé na sociálním postavení žen v starověké Indii.

V théravádových zemích je dnes pro ženy – ve srovnání s muži – obtížnější plně se věnovat praxi Dhammy, avšak situace se pomalu zlepšuje. V Thajsku existuje velké množství bíle oděných žen zvaných *mécí*, jež dodržují osm pravidel a žijí v oddělených sekcích klášterů. Věnují se různým činnostem, jako je příprava jídla, aranžování květin, zahradní práce, drobný úklid apod. V několika málo oblastech rovněž chodí s mnichy na almužní obchůzku. Většinou si však musí hradit různé osobní výdaje buď z vlastních úspor, anebo z darů svých rodin či laických přátel. V poslední době se zlepšily možnosti *mécí* ke studiu Dhammy a pálijštiny. Kromě toho mohou také pracovat s mládeží a v různých sociálních oblastech. Ačkoli mají v kláštorech obvykle pouze druhořadé postavení, existují i nezávislé komunity vedené zkušenými ženami, které vyučují meditaci a mají vysokou prestiž.

Barmské mnišky (*thila-šin*) nosí roucha zbarvená do růžova, dodržují osm pravidel, žijí ve vlastních klášterech a věnují se studiu a meditaci. Jsou podporovány z darů laiků a chodí na almužní obchůzku, nepoužívají však stejné misky jako mniši. Jsou zvány do domácností, aby recitovaly části pálijských textů. Existuje i malá skupina mnišek žijících v lesních klášterech, nosících hnědá roucha a dodržujících deset pravidel. Mladé barské dívky se tradičně na krátkou dobu stávají mniškami, podobně jako se chlapci stávají novici.

Na Šrí Lance jsou mnišky nazývány *sil manijó* či *dasasil mátá*, nosí oranžová roucha jako mniši a dodržují deset pravidel. Studují a vyučují Dhammu, praktikují meditaci a provádějí různé ceremonie. Laici je podporují almužnami, neboť mají často lepší pověst než městští mniši. Pro většinu mnišek v théravádových zemích je však ekonomické přežití mnohem obtížnější než pro mnichy, což pramení z jistých hluboce zakořeněných společenských předsudků.

Na Západě jsou dnes ženy mnohem soběstačnější a rovnoprávnější, než tomu bylo v minulosti, což vytváří příhodné klima k vytvoření nového řádu buddhistických mnišek. Théravádoví mniši žijící v západních zemích mají většinou liberálnější postoje a jsou ochotnější přijmout změny ve vlastní tradici. Když Adžán Sumédhó koncem sedmdesátých let přijel z Thajska do Anglie a založil první klášter v Chithurstu, začal přijímat též ženy jako plnoprávné členy své komunity. Nazývají se *siladhará*, nosí hnědá roucha, mají almužní misky jako mniši a žijí stejným způsobem života jako oni. Následují základních deset pravidel a navíc různá další pravidla odvozená z původní *bhikkhuní-pátimokkhy*. Víceméně tak nahrazují *bhikkhuní* jakožto protějšek komunity *bhikkhuú* a je jim umožněno praktikovat Dhammu v plné šíři. V Anglii dnes mnišky žijí na dvou místech a nové příležitosti se rýsují v Americe a v Austrálii. Zůstává otázkou, zda se někdy podaří tuto tradici přenést zpět do Thajska či nikoli. Někteří thajští žáci Adžána Čá již umožňují západním mniškám (v hnědém rouchu) po určitou dobu žít v jejich klášterech a medítovat pod jejich vedením.

Období dešťů

Období dešťů (*vassa*, thaj. *pansá*), jež trvá čtyři měsíce od července do října, je v Asii hlavní vegetační dobou a cestování se stává obtížnějším. Lidé si stěžovali, že putující mniši zraňují klíčící plodiny a malé živočichy, a Buddha proto stanovil pravidlo, že mnich musí po dobu tří měsíců setrvat na jednom místě. Ve výjimečných případech, jako je návštěva nemocných příbuzných či pozvání za účelem vykládání Dhammy, může mnich toto místo opustit, avšak nejdéle na sedm dní (*sattáha*), tj. musí se vrátit přes úsvitem osmého dne. Je také dovoleno přerušit pobyt na daném místě, hrozí-li mnichům nějaké nebezpečí, nemohou-li získat dostatečnou podporu laiků, přemáhá-li je pokušení odložit mnišské roucho či dochází-li k rozkolu uvnitř Saňghy.

V mnoha klášterech je toto období příležitostí k intenzivnějšímu studiu či meditační praxi, neboť počet mnichů na daném místě zůstává víceméně stabilní. V zemích jihovýchodní Asie (kromě Šrí Lanky) se mnoho mladých mužů dočasně stává mnichy právě na dobu dešťů, což je symbolickým dokladem jejich zralosti a významnou událostí pro celou rodinu. Je to rovněž považováno za projev vděčnosti svým rodičům a prarodičům, kteří se mohou podílet na zásluhách (*puňña*) plynoucích z tohoto dobrého činu. V Thajsku takto většina mužů okusí, alespoň na krátkou chvíli, chuť svatého života (*brahmačarija*) a později se do klášterů vracejí, hledají-li radu či povzbuzení pro svůj každodenní život. Mniši, kteří setrvávají ve žlutém rouchu, často počítají svou senioritu nikoli v letech, nýbrž podle počtu „dešťů“, které strávili jako členové Buddhovy Saňghy.

Na konci období dešťů se místo recitace *pátimokkhy* koná ceremonie *pavaraṇá* neboli „výzva“ či „vybídnutí“. Nejprve se všichni mniši formálním přiznáním očistí od svých prohřešků. Pak každý z mnichů vyzve ostatní, aby ho „ze soucitu“ informovali o čemkoli nevhodném, co postřehli v jeho chování v průběhu předchozích tří měsíců, a vyjádří svou ochotu se polepšit. Je to příležitost k jakémusi usmíření a rozchodu v dobrém, neboť po skončení dešťů mniši opět začínají putovat na různá místa.

Strávilo-li v daném místě celé období dešťů alespoň pět mnichů, může se po jeho skončení (většinou na konci října či před listopadovým úplňkem) konat slavnost *kaṭhina*, kdy laici tradičně darují mnichům materiál na zhotovení nových rouch. Slovo *kaṭhina* původně označovalo dřevěný rám, který byl používán při sešívání kusů látky. Saňgha vybere jednoho mnicha, který potřebuje

nové roucho a je schopen správně vykonat všechny procedury, jež jsou nutné k naplnění této ceremonie. Po předání látky se všichni mniši podílejí na jejím rozměrování, stříhání, sešívání a případně barvení. Roucho musí být dokončeno před úsvitem následujícího dne a předáno vybranému mnichovi, načež jsou recitovány verše vyjadřující radost a uspokojení (*anumódaná*). Po správném vykonání ceremonie *kaṭhina* mohou být na dobu čtyř měsíců zmírněna jistá pravidla týkající se rouch a zvláštních pozvání od laiků. Tato slavnost je jednou z nejvýznamnějších v buddhistickém roce a lidé při této příležitosti věnují klášterům i různé další potřeby.

Adaptace a modernizace

Mnoho lidí se domnívá, že pravidla théravádových mnichů jsou zastaralá a nepraktická, a měla by být proto pozměněna, tak aby odpovídala současným životním podmínkám. Buddha jednotlivá pravidla formuloval v reakci na konkrétní případy, jež se odehrály v určitém společenském kontextu – v Indii před 2500 lety. Některá pravidla sám později modifikoval či zcela zrušil, jak si to vyžadovala měnící se situace v závislosti na růstu a vývoji Saṅghy. Byl tedy flexibilní a citlivý vůči svému okolí, jak rovněž dokládá jeden z jeho posledních výroků (D. 16), v němž sděluje Ánandovi, že bude-li to Saṅgha považovat za vhodné, může po jeho odchodu zrušit některá drobná a menší pravidla.

Na prvním sněmu Buddhových žáků v Rádžagaze se však mniši nemohli shodnout na tom, která pravidla jsou tím přesně míněna, a tak se rozhodli raději zůstat při starém a nic neměnit. Od té doby si théravádová škola uchovala tento konzervativní přístup, což platí nejenom pro oblast disciplíny, ale i pro oblast nauky. Lze to srovnat s jinými buddhistickými školami, kde – v souladu s Buddhovým proroctvím – šly změny nauky ruku v ruce s úpadkem disciplíny. Sto let po Buddhově *parinibbānē* se ve Vésáli konal druhý sněm, jehož účelem bylo vymýtiti některé praktiky, jež byly v rozporu s *vinajou* (např. používání peněz). Byl to poslední sněm tohoto typu zabývající se disciplínou.

Současně s šířením buddhismu do nových oblastí jižní a jihovýchodní Asie se zhoršovala možnost komunikace mezi různými skupinami mnichů. Jelikož Saṅgha nemá žádné centrální vedení a její chod je určován na lokální úrovni, zůstávají jediným styčným bodem mezi jednotlivými komunitami (*saṃvása*) texty pálijského kánonu a pozdějších komentářů, sepsaných většinou na Šrí Lance. Před svým odchodem Buddha své žáky nabádal, že budou-li se držet starých pravidel a nebudou-li zavádět nová pravidla, mohou očekávat pouze růst, nikoli úpadek. [Viz Nárada Mahá Théra, cit. d., str. 168.] Na jiném místě (Ud. V,5) říká, že stejně jako oceán nikdy nepřekročí své břehy, podobně jeho žáci nepřekročí stanovená cvičební pravidla „ani za cenu života“.

Nové podmínky si však vyžadují i nová pravidla, čehož si byl Buddha vědom, a proto povolil různé výjimky – týkající se oděvu, obuvi apod. – pro mnichy žijící ve vzdálenějších oblastech Indie. Navíc stanovil takzvaná čtyři velká měřítká (*čattáro mahápadésá*), podle nichž se lze řídit v nově vzniklých situacích. Můžeme je shrnout v následující formě: Pokud Buddha něco výslovně nepovolil nebo nezakázal, mělo by se to porovnat s tím, co bylo výslovně povoleno či zakázáno, a poté by to mělo být zařazeno do té či oné kategorie (Mv. VI,40). Takovéto rozhodování však vyžaduje moudrost a úctu vůči duchu Buddhovy nauky a disciplíny. Mělo by se proto vždy naslouchat hlasu starších a zkušených mnichů, spíše než hlasu svých tužeb a mentálních zákalů. Tento princip je velmi užitečný pro přizpůsobování cvičebních pravidel chladnějším klimatickým podmínkám a odlišným kulturním zvyklostem v nebuddhistických zemích.

Různé komunity mají své vlastní interpretace některých pravidel disciplíny, což by však nemělo vést k vzájemnému odsuzování a hledání chyb na druhých místo ve vlastní mysli. Texty *vinaje* lze totiž často rozdílně vykládat, a proto by každá rozumná interpretace měla být respektována, čímž bude umožněno harmonické soužití mnichů různých tradic. V théravádových zemích došlo historickým procesem ke vzniku několika různých škol, většinou v reakci na úpadek disciplíny, což vedlo k vydělení nové „reformované“ sekty. V Thajsku tak existuje větší *Mahá-nikája* a menší *Dhammajuttika-nikája*; na Šrí Lance jsou to *Siam-nikája*, *Amarapura-nikája* a *Ramañña-nikája*; a v Barmě se vyskytují *Sudhamma-nikája*, *Švedžjin-nikája* a nejmenší *Dvára-nikája*. Mezi

jednotlivými zeměmi několikrát došlo k přenosu mnišské linie, když z nějakého důvodu (války, hladomor, úpadek disciplíny apod.) v zemi vymizela čistá buddhistická tradice a panovník pozval mnichy odjinud, aby tuto tradici obnovili.

ČÁST II.

(1) Neubližování

Mnich, který úmyslně způsobí smrt člověka, je vinen třetím prohřeškem *párádžika* a přestává být mnichem. Nezáleží na tom, zda se vražedného činu dopustil sám, anebo k němu navedl druhou osobu. Pomáhat vrahovi či sebevrahovi, vychvalovat smrt a nabádat někoho, aby ukončil svůj strastiplný život, jsou rovněž prohřešky *párádžika*. Jako lidská bytost je počítán už zárodek „od doby, kdy vědomí poprvé vyvstane v matčině lůně“. Mniši by proto neměli ženám doporučovat umělé přerušování těhotenství či jisté druhy antikoncepce. Také by neměli doporučovat eutanázii (byť pohnuti soucitem) v případě smrtelně nemocných osob. Pokus o sebevraždu je pro mnicha pouze pochybení (*dukkāṭa*). Agresivní jednání a fyzické násilí vůči komukoliv jsou rovněž porušením disciplíny (*páčittija* 74, 75).

Úmyslné zabití zvířete je prohřešek vyžadující přiznání (*páčittija* 61). Týká se to všech živých bytostí viditelných okem, i těch nejmenších, jako jsou mravenci a štěnice. Pokud mnich zametá stezku a přitom neúmyslně ublíží nějakému hmyzu, není to bráno jako přestupek. Mniši nesmějí používat vodu, jež obsahuje živé tvory (např. larvy komárů), ani ji vylévat na zem (*páčittija* 62, 20). Proto s sebou vždy mají nosit sítko na přecezení vody.

V Buddhově době byly i rostliny považovány za jednu z forem života, a proto se mniši musejí vyvarovat jejich ničení a poškozování (řezání, lámání, trhání listů, květů a plodů, pálení). To zahrnuje i semena rostlin, jež jsou schopna vzklíčení (*páčittija* 11). Mniši také nesmějí rýt či kopat hlínu, narušovat její povrch, vrážet do ní kůly apod. To se nevztahuje na šterk, písek či hromadu již vykopané hlíny (*páčittija* 10). Mniši však mohou naznačit laikům či novicům, že by bylo zapotřebí např. „vykopat tady jámu“ nebo „pročistit tamtu zarostlou stezku“, aniž by je o to přímo žádali. Toto pravidlo v důsledku znemožňuje mnichům zabývat se zemědělstvím, což by nemělo být náplní jejich života.

(2) Správná řeč

Řeč jakožto prostředek lidské komunikace je nesmírně citlivou oblastí, která má značný dopad na kvalitu duchovního života, a proto jí také Buddha věnuje náležitou pozornost. Nesprávná řeč je často definována jako lhaní, pomlouvání, hrubá mluva a plané žvanění (M. 117). Vědomá lež, tj. klamání či překrucování skutečnosti, je přestupkem vyžadujícím přiznání (*páčittija* 1). Buddha nabádá svého syna Ráhulu, aby „ani v žertu“ nevypouštěl z úst nepravdivá tvrzení, neboť ten, kdo se nestydí lhát, je schopen čehokoli (M. 61).

Čtvrtým prohřeškem *párádžika* je vinen ten, kdo šíří falešná tvrzení o svých nadobytých schopnostech a meditačních dovednostech či se prohlašuje za osvíceného, aby si tím získal věhlas a přízeň svých následovníků. Buddha takového mnicha označuje jako „největšího zloděje vůbec“, neboť nadarmo pojídá stravu darovanou lidmi v dobré víře. Takový jedinec automaticky ztrácí postavení mnicha. Jedná-li se pouze o přeceňování svých schopností a vhlédů, tj. o sebeklam a nikoli o záměrnou lež, pak jde o přestupek *páčittija* 8. Toto pravidlo zakazuje mnichům činit jakákoli tvrzení tohoto typu v přítomnosti laiků, i kdyby byla pravdivá. To se vztahuje nejen na slovní projev, ale i na písemná prohlášení či tělesná gesta, kterými se samozvaní guruové vyvyšují nad ostatní členy Saṅghy, což může vést k rozštěpení laické obce a dalším neblahým důsledkům. O duchovním pokroku daného jedince nejlépe vypovídají jeho vlastní činy a způsob jeho života, jenž v lidech buďto vzbuzuje důvěru či nikoli.

Obvinění křivě druhého mnicha ze spáchání závažného prohřešku je považováno za hrubé porušení morálního kodexu (*saṅghádísésa* 8, 9, *páčittija* 76). Pokud se určitý mnich skutečně dopustil nějakého prohřešku, situace by se měla řešit v rámci mnišské obce; laici o tom mohou být informováni pouze se svolením Saṅghy jako celku (*páčittija* 9). Je naopak povinností každého

mnicha informovat Saṅghu o závažném prohřešku jiného mnicha, tj. nesnažit se nic zastírat (*pācittija* 64). Chce-li jeden mnich druhému něco vytknout či jej upozornit na nedostatky v jeho chování, měl by tak učinit ve vhodnou chvíli, v soukromí a nejprve si vyžádat jeho svolení. Také by měl přezkoumat své vlastní chování, znát dobře principy Dhammy a disciplíny, hovořit laskavě a být motivován soucitem. Pokud dotčený mnich neuctivě odmítne takovéto ponaučení či přímo zpochybní opodstatněnost cvičebních pravidel, dopouští se tím dalšího prohřešku (*pācittija* 54, 71, 72). Jestliže tvrdohlavě odmítá polepšit se, Saṅgha ho za to může formálně pokárat (*saṅghādisésa* 12).

Hovořit urážlivě k druhému mnichovi, činit posměšné narážky na jeho původ, jméno, vlastnosti, schopnosti atd. je přestupek vyžadující příznání (*pācittija* 2). Dokonce i pouhé žertování na adresu druhého, třebaže bez zlého úmyslu, je klasifikováno jako pochybení. Podobně je tomu s roznášením klepů a pomluv za účelem vyvolání rozkolu v mnišské obci či ve snaze vetřít se do něčí přízně (*pācittija* 3). Jedná-li se o závažnější spory týkající se samotného obsahu Buddhovy nauky či pravidel disciplíny, což může vést k hádkám, nesvárům a v konečném důsledku k rozštěpení Saṅghy na dva tábory (jak tomu bylo v případě nechvalně známého Dévadatty), je to posuzováno jako hrubý prohřešek (*saṅghādisésa* 10). Zastávat tvrdohlavě nesprávný názor, jenž je v příkrém rozporu s duchem Buddhova učení, či stýkat se s mnichem, který tak činí, je přestupek vyžadující příznání (*pācittija* 68, 69, 70).

(3) Správné živobytí

Mnich může učit Dhammu pouze tehdy, věnují-li mu jeho posluchači náležitou pozornost, čímž dávají najevo, že jsou připraveni odložit stranou jiné zájmy a soustředit se na výklad učení Vznešeného. Šestnáct cvičebních pravidel (*sékhija* 57-72) popisuje případy, jež byly v kontextu indické kultury považovány za neuctivý postoj: drží-li člověk v ruce deštník, slunečník, hůl, nůž či zbraň, má-li na nohou boty, sedí-li ve vozidle, leží-li na zemi, sedí-li s koleny pod bradou, sedí-li výše než mnich, sedí-li, zatímco mnich stojí, má-li na hlavě klobouk či kus látky, kráčí-li před mnichem a jde-li po stezce, zatímco mnich jde mimo stezku. Na Západě nemusejí tyto formy chování vždy vyjadřovat neúctu, ale bylo by vhodné mít tato pravidla na paměti, zvláště jsou-li přítomni asijská buddhisté či mniši, jež by se mohli zdráhat hovořit například k lidem, kteří sedí s nohama vystrčenými proti nim (což je v Asii považováno přímo za urážlivé).

Mniši se mají vyhýbat přílišnému kontaktu s laiky, neboť to často může vést k „uvolnění mravů“ a zanedbávání vlastní praxe Dhammy. Měli by se zdržovat na odlehlých místech, v kláštorech, lesích, jeskyních apod. Do měst a vesnic se normálně vydávají pouze v dopoledních hodinách na almužní obchůzku (*piṇḍapáta*). Pokud mnich potřebuje z nějakého důvodu „vstoupit mezi domy“ odpoledne a v noci, měl by o tom nejprve informovat jiného mnicha, je-li to možné (*pācittija* 85). Mniši mohou strávit nanejvýš tři noci v témže příbytku s jinými laiky či novici (*pācittija* 5). Tato pravidla mají zamezit příležitostem k nevhodným aktivitám a konverzacím na světská témata, což by jen kalilo čistotu mysli a narušovalo meditační praxi. Není proto na místě zvát mnichy do hospod, barů, kin, divadel, sportovních zařízení či jiných zábavních podniků. Mniši rovněž nemají navštěvovat vojenské oddíly či armádní přehlídky (*pācittija* 48, 50).

Buddha stanovil správné formy chování v obydlených oblastech (*sékhija* 1-26): mnich by měl být náležitě zahalen do roucha, chodit a sedět klidně, se sklopenými očima, nekřičet a nesmát se nahlas, nekymáčet tělem, hlavou či pažemi, nedávat si ruce v bok, nesedět s koleny pod bradou a nezakrývat si hlavu, pokud pro to není dobrý důvod. Mniši by se měli vyvarovat dětinského a rozpustilého chování, hraní si ve vodě, lezení po stromech, vzájemného popichování a strašení. Rovněž nemají jezdit ve vozidle taženém zvířetem či člověkem.

Když se jedna skupina nemorálních mnichů věnovala nevhodným činnostem (např. pletení a posílání věnců dívkám z vážených rodin, častému stýkání se s nimi, pití alkoholu, tancování, zpívání a hraní na hudební nástroje, šermování, lukostřelbě a zápasení), laici v onom městě si je oblíbili a přestali si vážit ostatních mnichů, kteří jim připadali upjatí a zamlklí. Buddha proto nařídil, aby místní Saṅgha vykárala mnichy, kteří kazí rodiny a chovají se nemravně, dokud se nepolepší. Kritizovat takovéto disciplinární opatření je hrubý prohřešek (*saṅghādisésa* 13). Další

nevhodné činnosti, kterých by se mniši měli vyvarovat, zahrnují astrologii, předvídání budoucnosti, vykládání znamení, snů a proroctví, určování šťastných dní, čarování, vyhánění duchů, obětování, vzývání božstev, vysvěcování pozemků, rituální omývání, ovlivňování plodnosti a léčitelství. Mniši také nemají sloužit jako poslové králů, ministrů a hospodářů, což by v dnešní době zahrnovalo např. účast na politických kampaních.

(4) Vztahy k ženám

Buddha opakovaně poukazuje na to, že smyslné rozkoše jsou překážkou na cestě k osvobození z koloběhu znovuzrození (viz M. 22). Sexuální styk – jakéhokoli druhu a s kýmkoli – je prvním prohřeškem *párádžika*, neboť je to v přímém rozporu s disciplínou *samany*. Dotkne-li se mnich těla ženy a jeho mysl je přitom naplněna žádostí, dopustil se závažného prohřešku (*saṅghādisésa* 2). Pokud je iniciativa na straně ženy, je rozhodujícím faktorem pouze stav jeho mysli (který se však může neočekávaně rychle změnit!). Proto se mniši většinou vyhýbají jakémukoli přímému kontaktu se ženami. V thajské tradici mniši nepřijímají věci přímo z rukou žen, ale používají zvláštní kus látky, na který lze daný předmět položit. Není to však vyžadováno samotnými pravidly *vinaje*; je to jen projev co možná největší opatrnosti. Tělesný dotek s mužem, je-li doprovázen žádostivostí, je pochybení (*dukkata*). Dotkne-li se mnich své matky, dcery či sestry (např. při setkání či loučení), je to rovněž pochybení.

Další dva prohřešky (*saṅghādisésa* 3, 4) se týkají nevhodné řeči se sexuálním motivem. V prvním případě jde o flirtování a laškování, „tak jako mladík s dívkou“, chlípné narážky na sexuální styk či části ženského těla. Ve druhém případě mnich navrhuje ženě, aby s ním měla sexuální styk, neboť je to ten největší dar, kterým mu může posloužit a který jí přinese největší zásluhy. Obě tato pravidla jsou obzvláště relevantní v dnešní době, kdy se to v „duchovních“ kruzích jen hemží případy sexuálního zneužívání, což pochopitelně podkopává důvěru lidí v náboženské instituce a jejich představitele. Existují i učitelé, kteří hovoří o sexu jako o zvláštním, pokročilém stupni duchovní praxe – a není divu, že nalézají mnoho dychtivých posluchačů!

Mnich nemá chodit jako dohazovač mezi mužem a ženou, domlouvát jejich sňatek či být prostředníkem v jejich intimních vztazích. Pokud mnich pouze poskytuje radu odděleně žijícím a nerozvedeným manželům, nejedná se o prohřešek (*saṅghādisésa* 5). Proto také mniši neodávají snoubence; nanejvýš mohou pro novomanžele recitovat pálijské verše (*paritta*) a nabádat je k ctnostnému a smysluplnému životu v duchu Dhammy. Zde je jasně vidět rozdíl mezi rolí buddhistického mnicha a např. křesťanského či bráhmanského kněze – *bhikkhu* stojí mimo společenské vazby a struktury, nemá žádné „povolání“, jež by mu zajišťovalo živobytí; pouze vykládá Dhammu těm, kteří o to projeví zájem, a je zcela závislý na jejich dobrovolné štědrosti.

Mnich by se měl snažit vyhnout situacím, jež by mohly zavdat důvod k jakýmkoli pochybnostem ohledně jeho disciplíny. Dvě pravidla *anijata* (neurčité) se týkají případů, kdy důvěryhodná laička viděla mnicha sedět o samotě se ženou, v soukromí a na skrytém místě, kde mohli mít buď sexuální styk či rozhovor na nevhodné téma, což může pro mnicha představovat několik různých prohřešků. Taková situace snadno vyvolá podezření u laiků, přestože nemuselo k ničemu dojít a mnich je zcela nevinný.

„Soukromé“ místo je takové, kde je možno utajit intimní chování před zraky či sluchem druhých lidí (např. osamělá lavička v parku, prosklená místnost). „Skryté“ místo je takové, které umožňuje sexuální styk (např. uzavřená místnost, prostor obklopený zdí či keřem). Chce-li mnich sedět v přítomnosti žen, měl by být vždy doprovázen druhým mužem, který rozumí tomu, co se říká (*pācittija* 44, 45). Jestliže se mnich ocitne v podobné situaci bez vlastního zavinění, nejedná se o přestupek (např. všichni muži opustí místnost a on v ní zůstane sedět sám se ženami, anebo žena vstoupí do místnosti, ve které mnich medituje, a usedne vedle něj). Bylo by však moudré snažit se podobným situacím vyhnout a tím zabránit možnému podezření.

Pravidlo týkající se vykládání Dhammy ženám (*pācittija* 7) často vede k nedorozuměním, obzvláště tehdy, je-li mnich žádán o soukromý rozhovor. Pokud mu žena přímo nepoloží otázku o Dhammě, měl by se omezit maximálně na šest vět, je-li bez mužského doprovodu (to se týká i telefonování). Mniši by neměli vypadat jako učitelé, kteří svým žákyním předávají nějaké zvláštní,

esoterické vědění „šeptáním do ouška“. To je v rozporu s principy Buddhovy nauky a disciplíny, jež „září otevřeně a nejsou skryté“ (A. III,129). Toto pravidlo nechrání pouze ženy, ale i samotné mnichy: už nejednou se stalo, že zklamaná obdivovatelka se změnila v pomstychtivou protivnici, která se pomocí falešných obvinění snaží svého bývalého učitele před ostatními očernit. V takových případech je neocenitelné mít svědky, kteří byli přítomni všem rozhovorům s danou osobou a mohou vyvrátit její smyšlená obvinění.

Mnich nesmí strávit noc v příbytku, v němž spí zároveň ženy, a to i v přítomnosti jiného muže (*páčittija* 6). V městské zástavbě lze za „příbytek“ považovat bytovou jednotku, přestože větší množství bytů sdílí tutéž střechu, což je obvykle znakem samostatného příbytku.

Mnichům není dovoleno cestovat společně se ženami na základě předchozí domluvy (*páčittija* 67). Pokud mnich cestuje náhodně se ženou bez předchozí úmluvy, anebo žena ze své vlastní iniciativy zařídí dopravu, aniž by mnicha žádala o jeho svolení, nejedná se o přestupek. Automobil je však soukromým místem a je-li žena zároveň řidičkou, mnich by měl být doprovázen druhým mužem.

(5) Materiální potřeby

Buddhistický mnich (*bhikkhu*) je závislý na materiální podpoře laiků, a musí proto jednat v souladu s principy správného živobytí (*sammá-ádžíva*), tak aby byl hoden jejich darů. Měl by přijímat a používat darované předměty náležitým způsobem, měl by být skromný a nenáročný, neměl by žádat o víc, než co mu bylo nabídnuto, a neměl by být nikomu na obtíž. Základními potřebami mnicha jsou: roucho (*čívára*), almužní jídlo (*piṇḍapáta*), přístřeší (*sénásana*) a léky pro případ nemoci (*gilána-paččaja-bhésadžža-parikkhára*). Další nezbytné předměty jsou: almužní miska (keramická, železná či ocelová), opasek na spodní roucho, jehla a niť, břitva na holení a sítko na vodu. Buddha později povolil různé další doplňky (sandály, slunečník, stojánek a obal na misku atd.) a v moderní době se tento seznam dále prodlužuje. Ve zvláštních případech může mnich žádat laiky o věci i bez vyzvání, např. je-li nemocen, bylo mu ukradeno roucho, rozbila se mu almužní miska či jedná-li se o jeho příbuzné.

Mniši by neměli vlastnit luxusní či módní předměty, neboť se to neshoduje s ideálem *samaṇy*, jenž by měl vést prostý a jednoduchý život a soustředit se na rozvíjení duchovních hodnot. Určité věci jsou pro mnichy zcela nevhodné a neměli by je přijímat, jako např. zbraně, pasti na zvěř, pole a zahrady, zrní a syrové maso, hospodářská zvířata, služebnice a otroky, přepychový nábytek, ozdoby, šperky a drahokamy, šaty a obrazy žen, hudební nástroje apod.

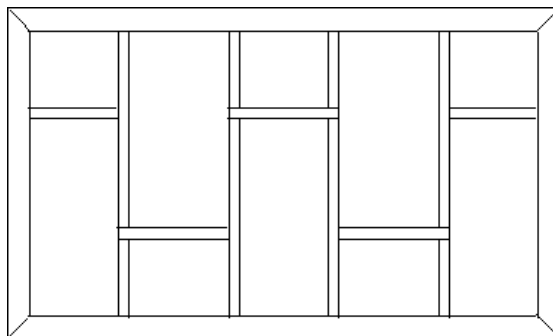
• Roucho

Oděv mnicha se skládá ze spodního roucha (*antaravásaka*, thaj. *sabong*), svrchního roucha (*uttarásaniga*, thaj. *čívón*) a dvojitého vnějšího roucha (*saṅgháti*). Spodní roucho se obtočí kolem pasu a převáží opaskem, takže pokrývá dolní část těla až do půle lýtek. Svrchní roucho se vepředu stočí, vzniklý cíp se přehodí přes levé rameno a je potom přidržován pod levým loktem, takže roucho zahaluje celé tělo od krku až po lýtka. (Existuje více stylů nošení svrchního roucha.) Vnější roucho má stejnou funkci, ale nosí se pouze na almužní obchůzku (jako další vrstva); jinak ho lze používat jako přikrývku či podložku na spaní. V thajské tradici se při formálních příležitostech nosí složené přes levé rameno. V Buddhově době bylo znakem úcty odhalit pravé rameno, což je způsob, jakým mniši nosí roucho v klášteře či ve svém příbytku. V obydlených oblastech mimo klášter musejí mít zahalená obě ramena. Jako podložka na sezení je používán čtvercový kus látky zvaný *nisídana*. Thajští mniši – např. při práci v klášteře – nosí z praktických důvodů pouze spodní roucho a pruh látky přes hrud' (*aṃsa*) s odhaleným pravým ramenem. V zemích s chladnějším podnebím je navíc nutné teplé oblečení, které lze nosit pod rouchem.

Buddha stanovil vzor, podle něhož má být roucho ušito: mělo by se podobat rýžovým polím odděleným hrázemi. Látky byly v Buddhově době mnohem cennějším materiálem než dnes, a proto se roucho sešívalo z několika menších kusů. Látka se barvila přirozenými barvivy získanými z kořenů, kmenů, listů či plodů různých rostlin: proto mají mniši z různých théravadových zemí

roucha poněkud odlišných barev, od hnědožluté či okrové až po oranžovou či rudou. Dnes se roucha často zhotovují z chemicky barvených látek, jež mohou mít výraznější odstín.

Existuje mnoho pravidel týkajících se způsobů, jakými mniši mohou laiky žádat o roucha či materiál k jejich zhotovení, jak dlouho mohou získaný materiál přechovávat, jak náležitě označit nové roucho, jak spravovat poškozené roucho atd. Mnich by měl být také při každém úsvitu v přítomnosti svých tří rouch, jinak se jich musí vzdát (*nissaggiya pácittija* 1-10). Mniši, kteří dodržují zvláštní asketické praktiky (*dhutaṅga*, thaj. *tudong*), nenosí nic kromě těchto tří rouch, případně si šijí roucha z odhozených hadrů. Roucho se má nosit předepsaným způsobem, tak aby pokrývalo celé tělo a nevláčelo se po zemi: je to dobré cvičení v bdělé pozornosti.

• Almužní jídlo

Buddha formuloval velké množství pravidel týkajících se jídla, neboť je to oblast, ve které se často projevují skryté mentální nečistoty. Mniši nesmějí žádat laiky o jídlo, pokud nejsou nemocní, nejedná-li se o jejich příbuzné či pokud k tomu nebyli přímo vyzváni (*pácittija* 39, *sékhija* 37).

Mohou jíst pouze od úsvitu do poledne a nemohou si pro sebe vařit či přechovávat jídlo přes noc (*pácittija* 37, 38); je však povoleno ohřát si vystydlé jídlo. Všechno kromě čisté vody jim musí být darováno náležitým způsobem: 1. buď rukou, lžící nebo vhozením do misky, 2. dárce má stát na dosah ruky, 3. mnich jídlo přijme rukou či něčím, co se dotýká jeho těla (např. miska, podnos či kus látky). V některých klášterech si laici zouvají boty, když darují jídlo bosým mnichům; pokud se jídla později dotknou či jím pohnou, je nutné ho znovu darovat (ačkoli samotné pravidlo *pácittija* 40 toto nevyžaduje).

Buddhističtí mniši buď sbírají jídlo na almužní obchůzce (na Šrí Lance tento zvyk už téměř vymizel) anebo přijímají pozvání od laiků a jedí v jejich domech. Lze také přinést či poslat jídlo do kláštera, kde ho laičtí pomocníci nebo novicové mohou skladovat ve zvláštní spížárně a věnovat ho mnichům v následujících dnech. Po ránu mohou mít snídani, což byla v Buddhově době rýžová kaše. Mniši mají přijímat jídlo pouze v místech, kde tím nezpůsobí žádnou újmu, a musí si dát pozor na to, aby dárce nějakým způsobem neurazili. Několik asketických praktik (*dhutaṅga*) se týká této oblasti: jíst pouze jídlo získané na almužní obchůzce, nepřijímat později darované jídlo, chodit od domu k domu (tj. nevybírat si), jíst jenom jednou denně, jíst pouze z jedné misky. V thajských lesních klášterech se poslední dvě praktiky považují za samozřejmost.

Třicet cvičebních pravidel (*sékhija* 27-56) se vztahuje k tomu, jak mají mniši přijímat a jíst almužní jídlo. Pozornost má být upřena na misku a ne na to, co se děje kolem; mnich by neměl kriticky nahlížet do misek druhých mnichů; neměl by přijímat více jídla, než kolik se vejde do jeho misky; neměl by zakrývat chutnější jídlo rýží, tak aby dostal ještě něco navíc. V Buddhově době lidé jedli rukama, čehož se týká několik dalších pravidel: mnich by neměl jíst příliš velká sousta; otevírat ústa předtím, než zdvihne ruku s jídlem; strkat celou ruku do úst; mluvit „s plnou pusou“; opakovaně kousat do jednoho sousta (s výjimkou některých druhů ovoce); oklepávat rýži ze své ruky; srkat a mlaskat; vyplazovat jazyk; olizovat svou ruku, misku či rty; uchopovat konvici s vodou znečištěnou rukou; a po umytí vylévat vodu z misky v obydlených oblastech, pokud obsahuje zrnka rýže.

Buddhističtí mniši nemusejí být vegetariáni: jsou závislí na štedrosti druhých, a nemohou proto nijak ovlivňovat složení svého jídelníčku. Buddha mnichům dovolil jíst maso, pokud

neviděli, neslyšeli či nemají tušení o tom, že zvíře bylo zabito pro ně osobně. Zabít zvíře za tímto účelem je velmi neblahý čin (viz M. 55). Mniši přijímají almužní jídlo od kohokoli s pocitem vděčnosti, a nemají být proto vybíraví. Pokud by odmítli přijmout jídlo od někoho, kdo se teprve začíná zajímat o Dhammu, mohli by ho urazit a odradit ho tím od dalšího kontaktu se Saṅghou. Když takový jedinec uslyší o principu neubližování (prvním etickém předsevzetí), může se sám rozhodnout, jaké jídlo bude věnovat mnichům. Laici, kteří jsou vegetariáni, budou přirozeně darovat bezmasou stravu.

Mniši nesmějí jíst maso slonů a koní (vznešených zvířat), psů a hadů (odpudivých zvířat), lvů, tygrů, panterů, medvědů a hyen (nebezpečných zvířat), a také syrové maso. Jedním z požadavků Dévadatty, který se neúspěšně pokoušel rozvrátit Saṅghu pod záminkou přísnější askeze, bylo to, aby všichni mniši jedli pouze bezmasé jídlo. V pozdějším mahájánovém buddhismu se na vegetariánství kladl velký důraz. Styl života mahájánových mnichů se však pod vlivem místní kultury (např. v Číně) značně odchýlil od původního ideálu indického *samany*: pěstovali si či kupovali si své vlastní jídlo, a tím pádem přestali být závislí na tom, co jim laici denodenně věnují.

Jak jsme se již zmínili, mniši nemají poškozovat semena plodin, jež jsou schopna vzklíčení. Mohou jíst ovoce, pokud neobsahuje žádná semena nebo je lze snadno vyjmout (jako pecky u broskví, třešní, švestek apod.). Jiné plody, které obsahují velké množství semen (např. rajčata, maliny či pomeranče), musí laici nejprve symbolicky „poškodit“ ohněm, nožem či nehtem, než je mniši mohou přijmout a jíst. V některých kláštorech pro to existuje tradiční ceremonie. Když laik podává mnichovi táč s ovocem, mnich řekne: „*Kappijaṃ karóhi*“ („Učiň to použitelným“) a laik nožem lehce nařízne jeden z plodů, pokud se všechny plody navzájem dotýkají, a odpoví: „*Kappijaṃ bhanté*“ („Je to použitelné, pane“). V jiných komunitách se považuje za postačující, když laici přinesou již oloupané či nakrájené ovoce a darují ho mnichům.

• Léky

V Buddhově době se nečinil velký rozdíl mezi jídlem a léky, neboť běžně dostupné přírodní produkty se používaly pro oba účely; farmaceutická léčiva jsou poměrně nedávnou záležitostí. Všechny poživatiny (*áhára*) lze tedy rozdělit do čtyř skupin podle doby, do které je mnich musí buď spotřebovat nebo se jich vzdát:

1. jídlo – od úsvitu do poledne (*jávakálíka*);
2. ovocné šťávy – do konce téhož dne (*jámakálíka*);
3. povzbuzující prostředky – do konce sedmého dne (*sattáhakálíka*);
4. ostatní léky – do konce života (*jávadžívika*).

Ovocné šťávy, jež neobsahují žádné pevné součásti, může mnich skladovat pouze do úsvitu následujícího dne. V tropickém klimatu by při delším skladování totiž mohly zkvasit a změnit se v alkoholický nápoj. Někteří mniši v Thajsku nepijí odpoledne šťávy získané z velkých plodů (větších než pěst). Také mléko se považuje za jídlo.

Buddha povolil pět „léků“ jakožto povzbuzující prostředky pro mnichy, necítí-li se dobře či potřebují-li načerpat chybějící energii. Jedná se o potraviny, které lze konzumovat v malém množství pro posílení organismu: 1. *sappi* (přepuštěné máslo, indické ghí), 2. *navaníta* (čerstvé máslo či sýr), 3. *téla* (tuk či olej), 4. *madhu* (med), 5. *phāṇita* (cukr, sirup či melasa). Lze je skladovat nanejvýš sedm dní, aby se zamezilo jejich nadměrnému hromadění (*nissaggiya pácittija* 23). Pokud např. cukr obsahuje nepatrné množství mouky jako ztužovací přísadu, náleží stále do téže kategorie. Existují různé – přísnější či volnější – interpretace týkající se těchto pěti „léků“, a je proto vhodné přizpůsobit se zvyklostem v dané komunitě.

Mezi léky, jež lze skladovat bez časového omezení, patří kořeny (zázvor, česnek, ginseng atd.), listy (čaj, máta, bazalka atd.), plody (čili, káva, kakao atd.) a soli, pokud nejsou považovány za jídlo. Moderní farmaceutická léčiva rovněž spadají do této kategorie. Buddha navíc pro nemocné mnichy povolil procezený vývar z rýže, z bobů (což by zahrnovalo sojové mléko) a z masa. V Barmě mniši odpoledne nepijí kávu a čaj.

Smíchají-li se dva různé druhy poživatin, výsledná směs tím nabývá nejkratší „expirační doby“: např. oslazená pomerančová šťáva musí být vypita před úsvitem; hořkou čokoládu (kakao + cukr + tuk) lze skladovat nanejvýš sedm dní. Sedmidenní a doživotní „léky“ (cukr, máslo, sůl, pepř atd.) lze míchat s jídlem či ovocnými šťávami, pokud byly všechny přísady darovány v tentýž den. Smíchá-li mnich mléko, které obdržel dnes, s medem, který přechovává už pátý den, nemůže tento nápoj vypít, neboť mléko-s-medem je nyní „pět dní staré“ a mniši mohou jíst pouze potraviny, které jim byly darovány od úsvitu do poledne. Doživotní „léky“ (sůl, čaj, káva, kakao atd.) lze míchat se sedmidenními bez ohledu na to, jak dlouho je už mnich přechovává. Na otázku, do jaké kategorie spadají vitamínové tablety potažené cukrem, odpověděl Adžán Čá pro něj typickým způsobem: „Pokud je jíte kvůli vitamínům, jsou to doživotní léky; pokud je jíte kvůli cukru, jsou to sedmidenní léky.“

• Přístřeší

Slovo *sénásana* doslova znamená „místo k spaní a sezení“. Buddha a jeho žáci původně k tomuto účelu vyhledávali např. kořeny stromů, jeskyně, skalní převisy, pohřebiště či hromady slámy, když putovali krajinou. Velmi brzy jim však byly věnovány parky či zahrady (*áráma*), kde mohli přebývat delší dobu, a zde byly později postaveny první příbytky (*vihára*). Místo, kde přebývají mniši, je někdy rovněž nazýváno *ávása* či *avasatha* (thaj. *wat*). Mělo by být – v ideálním případě – tiché a klidné, ani příliš blízko, ani příliš daleko od nejbližší vesnice, kde mniši sbírají almužnu, prosté obtížného hmyzu a chráněné před povětrím (A. X,11).

Buddha stanovil pravidlo, podle něhož musí mnich strávit tři měsíce během období dešťů v nějakém pevném příbytku. Tím byla nejčastěji prostá chýše (*kuṭi*) postavená ze dřeva a trávy, případně z hlíny. Budovou určenou k společným činnostem byla hala (*sálá*), kde mniši jedli, vyřizovali záležitosti Saŋghy a naslouchali výkladům Dhammy. Existuje velké množství pravidel týkajících se správných rozměrů nově stavěných budov, používaných materiálů a rozmanitých předmětů, jež v nich mohou být umístěny. Pohovky s nohami delšími 17 cm jsou považovány za přepychový nábytek a neměly by být v klášteře používány. Mniši se mají náležitě starat o majetek Saŋghy, tak aby nedošlo k jeho ztrátě či poškození.

• Peníze

Přechovávání a používání peněz je v rozporu s principy *vinaje*, které mají mnicha držet stranou všech činností, jež by ho odváděly od přímé cesty zasvěcené duchovnímu usilování. V jedné rozpravě (S. XLII,10) Buddha říká, že ten, kdo přijímá zlato a stříbro, tím zároveň přijímá pět pramenů smyslnosti, a není proto pravý *samaṇa*. Peníze dávají člověku možnost ovládat a manipulovat své okolí, což je v pořádku v případě laiků, ale nesluší se to pro buddhistického mnicha, jenž by měl často rozvažovat nad tím, že jeho život závisí na druhých (viz A. X,48). Vlastnictví peněz s sebou přináší také mentální zátěž v podobě starostí a obav, jakož i odpovědnosti za provedenou směnu či obchod. Proto Buddha v této souvislosti formuloval jasná pravidla, s nimiž by laici měli být dobře obeznámeni, tak aby se zamezilo případným nedorozuměním.

Mnich za žádných okolností nemá přijímat peníze (do ruky, do misky, do brašny apod.), ani žádat po druhém, aby je pro něj převzal. Pokud někdo prostě položí obálku s penězi vedle něj, měl by to mnich odmítnout – slovem, gestem či alespoň mentálně (*nissaggiya pácittija* 18). Chtějí-li být laici nápomocní, mohou učinit zvláštní „nabídku“ (*paváraṇá*), která mnichovi dovoluje požádat je o to, čeho má zapotřebí. Taková nabídka by měla být jasně formulována, a to ve dvou ohledech: 1. co a v jakém množství je nabízeno, 2. jak dlouho nabídka trvá. Pokud není zmíněno konkrétní časové omezení, je prozíravé o nic nežádat po vypršení čtyř měsíců, neboť finanční situace dárce se mezitím mohla změnit (*pácittija* 47).

Lze také svěřit peníze jinému laikovi, jenž zastává roli správce fondu (*vejjávaččakara*), pro potřeby konkrétního mnicha či celé Saŋghy. Mnich potom může správce informovat o tom, čeho má zapotřebí, a správce by mu to měl z uložených prostředků opatřit. Mnich musí dávat pozor na

to, jak formuluje svá slova: neměl by o nic žádat („Jdi mi koupit nové roucho“), ale pouze informovat („Potřebuji roucho“), neboť uložené peníze nejsou jeho vlastnictvím. Získá-li mnich předmět nevhodným způsobem, nemůže ho později používat. Pokud správce z nějakého důvodu nereaguje na opakované narážky, měl by o tom mnich zpravit původního dárce, tak aby jeho prostředky nepřišly nazmar (*nissaggiya pácittija* 23).

Pokud mnich odmítne nabízené peníze a laik se ho zeptá, komu by je tedy měl svěřit, může mnich poukázat na správce fondu či na vhodné místo, ale nesmí říct: „Dej peníze téhle ženě“ anebo „Vhod' peníze do tamté kasičky“. V každém případě musí být iniciativa na straně laika, mnich ho pouze informuje o proceduře vedoucí k správnému uložení fondu. Získá-li nějaký předmět z nesprávně uloženého fondu, nemůže ho používat ani on, ani žádný jiný mnich. Šeky vystavené na své jméno může mnich přijmout, potvrdit a předat správci fondu, aniž by tím porušil svá pravidla. Poštovní známky, telefonní karty, poukázky na dopravu apod. mohou mniši rovněž používat k stanovenému účelu.

Mniši se nesmějí zabývat obchodováním s penězi a zlatem, směnářstvím či prodejem předmětů za účelem zisku, a to ani prostřednictvím správce fondu (*nissaggiya pácittija* 19). Nemohou vyměňovat jeden předmět za druhý – „Vezmi si tohle a dej mi tamto“ – s kýmkoli kromě buddhistických mnišek a noviců. Pokud má mnich například více látky, než potřebuje k ušití roucha, může naznačit správci fondu, že by ji mohl vyměnit za něco užitečnějšího. Smí se zeptat na cenu nabízeného předmětu a zdá-li se být přehnaná, může správci sdělit, že o něj nemá zájem. Ačkoli samotné držení šeků či kreditních karet není pro mnicha přestupkem, jejich používání k nákupu zboží či služeb každopádně přestupkem je (*nissaggiya pácittija* 20). Ten, kdo se účastní obchodu či směny, se snaží získat zboží za výhodnou cenu a může uvíznout v právních tahanicích, pokud jeho obchodní partner není spokojen s provedenou transakcí. Proto by se mniši měli držet stranou takovýchto činností a přenechat je svým laickým pomocníkům.

Ztratí-li někdo cenný předmět (šperk, peněženku, hodinky apod.) uvnitř kláštera či příbytku, kde se mnich zdržuje, měl by ho mnich zvednout a uložit na bezpečném místě, aby mohl být navrácen majiteli (*pácittija* 84).

Literatura

- Bhikkhu Ariyesako, *The Bhikkhus' Rules, A Guide for Laypeople*, Saṅghāloka Forest Hermitage 1999.
- Ṭhānissaro Bhikkhu, *The Buddhist Monastic Code, The Pātimokkha Training Rules Translated and Explained*, Metta Forest Monastery 1996.
- Ṭhānissaro Bhikkhu, *The Buddhist Monastic Code II, The Khandhaka Rules Translated and Explained*, Metta Forest Monastery 2001.
- Thiradhammo Bhikkhu, *The Heritage of the Saṅgha, The Lifestyle and Training of the Buddhist Religious Community*, nepublikováno.
- Brahmavaṃso Bhikkhu, *Vinaya Notes*, nepublikováno.
- Bhikkhu Ñāṇatusita, *A Word for Word Translation and Analysis of the Pātimokkha*, nepublikováno.
- I.B. Horner, *The Book of the Discipline*, 6 vols. Pali Text Society 1970-86.
- Krom Phraya Vajirañāṇavararasa, *The Entrance to the Vinaya (Vinaya Mukha)*, 3 vols. Mahamakut Rajavidyalaya 1969-83.
- W. Pruitt, K.R. Norman, *The Pātimokkha*, Pali Text Society 2001.
- Bhikkhu Ñāṇamoli, *The Pātimokkha, 227 Fundamental Rules of a Bhikkhu*, Mahamakut Rajavidyalaya 1969.
- Bhikkhu Ñāṇamoli, *The Life of the Buddha*, Buddhist Publication Society 1972.
- Bhikkhu Khantipālo, *The Banner of the Arahants*, Buddhist Publication Society 1979.

<http://www.accesstoinight.org> (théravádové texty v angličtině)

<http://www.forestsangha.org> (lesní tradice Adžána Čá)

<http://mujweb.cz/www/dhammafriends> (théravádové texty v češtině)

Zkratky (pálijský kánon)

- A. *Aṅguttara-nikája*
D. *Dígha-nikája*
M. *Madždžhima-nikája*
S. *Saṃjutta-nikája*
Mv. *Mahāvagga*
Ud. *Udána*